

**БІБЛІОТЕКА ВНЗ: ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НБ НУК)
БИБЛИОТЕКА ВУЗА: ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА
НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ НБ НУК)
UNIVERSITY LIBRARY: INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT RESEARCH
(EXPERIENCED SCIENTIFIC LIBRARY OF ADMIRAL MAKAROV NATIONAL
UNIVERSITY OF SHIPBUILDING)**

Корольова Т. Д., Наукова бібліотека Національного університету кораблебудування імені
адмірала Макарова

Королева Т. Д., Научная библиотека Национального университета кораблестроения имени
адмирала Макарова

Korolova T. D., Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Scientific Library

У роботі розглянуті основні напрямки інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек вищих навчальних закладів. Представлено досвід роботи Наукової бібліотеки НУК імені адмірала Макарова з інформаційно-аналітичної підтримки наукових досліджень вчених університету.

В работе рассмотрены основные направления информационно-аналитической деятельности библиотек вузов. Представлен опыт работы Научной библиотеки НУК имени адмирала Макарова по информационно-аналитической поддержке научных исследований ученых университета.

The main directions of information and analytical activity of university libraries are considered. The experience of the Scientific Library of Admiral Makarov National University of Shipbuilding on information and analytical support of scientific research of scientists of the University is presented.

Ключові слова: Бібліометрика української науки, Google Scholar, інформаційно-аналітична діяльність, інформаційна підтримка, міжнародні наукометричні бази, бібліотека ВНЗ.

Ключевые слова: Библиометрика украинской науки, Google Scholar, информационно-аналитическая деятельность, информационная поддержка, международные наукометрические базы, библиотека вуза

Keywords: Bibliometrics of Ukrainian science, Google Scholar, information-analytical activity, information support, university library

Інтеграція української науки до Європейського дослідницького простору вимагає глибокої модернізації самої наукової діяльності. Тому одним із національних пріоритетів України є збільшення рівня присутності української науки та підвищення рівня її впливовості у світі.

Реформування освітньої системи в Україні має безперечний вплив на стратегічний розвиток бібліотек вищих навчальних закладів (ВНЗ) та сприяє впровадженню інноваційних напрямів в їх діяльність. Сьогодні бібліотеки ВНЗ – це відкриті документальні комунікативні системи, які приймають безпосередню участь у науково-освітньому, інформаційному, міжкультурному та виховному процесах [7].

Серед таких напрямів особливу увагу привертає інформаційно-аналітична діяльність, основним результатом якої традиційно вважаються вторинні документи: поточні та ретроспективні показники, аналітичні огляди, тематичні довідки, дайджести, бюлетені тощо. Впровадження в бібліотечну справу сучасних технічних засобів розширило можливості інформаційно-бібліографічного обслуговування в якісно новому підході до задоволення інформаційних запитів користувачів бібліотек ВНЗ і заклало підстави для створення нових інформаційно-аналітичних послуг.

У сучасній системі інформаційно-аналітичної підтримки університетської науки саме академічна бібліотека має бути в центрі уваги, оскільки її діяльність безпосередньо пов'язана з процесами створення, збереження та розповсюдження наукових знань, а це, у свою чергу, спонукає до впровадження нового спектра послуг. Як зазначає Т. О. Колесникова, нові сервіси потребують інноваційних змін і надають бібліотеці вищу нових рис, а саме:

- максимально повна орієнтація на інформаційні потреби вченого як донора та акцептора знань (Wittenberg K., 2008);
- зміщення вектора уваги наукових бібліотек від послуг для читача до пріоритетності надання послуг автору-вченому (Borgman Christine L, 2010);
- активне партнерство бібліотеки на всіх стадіях життєвого циклу наукового дослідження: від інформування та надання доступу до документів, публікації, збереження, розповсюдження і подальшого аналізу та оцінки результатів досліджень [2].

Європейські науковці рекомендують науковим бібліотекам підвищити свою роль в усіх напрямках з підтримки наукових досліджень, у т.ч. забезпечувати бібліометричну експертизу [1]. Сьогодні все більше бібліотек ВНЗ, у тому числі і НБ НУК, беруть на себе відповідальність за вимірювання наукової інформації, виявлення кількісних показників опублікованих статей, цитованості, вивчення динаміки масивів і потоків галузевої наукової інформації.

Необхідність визначення рівня веб-представництва університетської науки в інтегрованому світовому науково-інформаційному просторі стимулювало до перегляду в 2012 р. у НБ НУК такого напрямку діяльності як інформаційна аналітика [5]. Одним із нових векторів цієї діяльності стало виявлення наукової активності НУК загалом та публікаційної активності вченого зокрема за допомогою наукометричних, бібліометричних і соціологічних досліджень [4]. Із цією метою співробітники Наукової бібліотеки розробили та провели декілька досліджень:

- 2012 р. – Наукометричний аналіз дисертаційного фонду Наукової бібліотеки НУК;

- 2013 р. – Наукометричний аналіз дисертаційного фонду Наукової бібліотеки НУК для поліпшення публікаційної активності науковців університету;
- 2014 р. – соціологічне дослідження «Інформаційні потреби наукових працівників ВНЗ на електронні ресурси НБ НУК та активність їх використання».

З висновками цих досліджень можна ознайомитися на сайті бібліотеки та в електронному репозитарії НУК.

Для того, щоб надати якісну кваліфіковану допомогу науковцям, бібліотечні працівники опанували роботу в наукометричних системах Scopus, Web of Science, РІНЦ, Google Академія та інших. Фахівці бібліотеки здійснюють моніторинг світового наукового інформаційного потоку на предмет «видимості» науковців університету; формують власно створену БД «Наукові праці викладачів УДМТУ-НУК» із максимально повним відображенням інформації щодо публікацій авторів-науковців; створюють, курують та координують роботу інституційного репозитарію (електронного архіву) – eIR NUOS; з 2013 р. проводять дослідження щодо рівня цитування вчених НУК та індексів впливовості періодичних видань у наукометричних БД (Scopus, Web of Science, Google Scholar, Index Copernicus); консультують, а при необхідності реєструють авторів у ORCID, Google Академії, інформаційно-аналітичній системі «Бібліометрика української науки»¹.

На початку 2017 р. авторським колективом фахівців бібліотеки (Т. М. Костирко, І. В. Бондар, М. С. Жигалкіна) були підготовлені та видані у видавництві НУК «Методичні рекомендації щодо підвищення публікаційної активності магістрантів та аспірантів», в яких представлені критерії публікаційної активності науковців і якості наукових публікацій, правила і алгоритми визначення основних показників публікаційної активності і цитованості, надані рекомендації, як підготувати матеріали до опублікування в міжнародних періодичних виданнях, а також наведено перелік основних наукометричних БД.

Для інформування науково-педагогічних працівників університету про визначення індексів УДК, наукометричні показники та БД, рейтинги наукових журналів, правила оформлення бібліографічного списку літератури, вимоги щодо оформлення дисертації та багато іншого, на веб-сайті бібліотеки сформовано інформаційний блок «Науковцю».

Сьогодні робота бібліотеки спрямована на навчання та широке ознайомлення наукових працівників і студентів університету з особливостями просування та моніторингу наукових публікацій у міжнародних наукометричних базах. З цією метою фахівці бібліотеки розробили та регулярно проводять різноманітні інформаційно-просвітницькі заходи для професорсько-викладацького складу і аспірантів щодо підвищення публікаційної активності та індексу цитування авторів-науковців НУК за темами: «Наукометричні бази. Індекс цитування та завдання викладачів»; «Міжнародні е-ресурси на допомогу автору»; «Підвищення індексу цитування

¹ Бібліометрика української науки. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/bpnu> .

власних праць»; «Як написати статтю для міжнародного видання»; «Основні принципи функціонування електронного репозитарію НУК», «Академічна доброчесність», «Що таке плагіат і як його уникнути?», «Оформлення результатів наукових досліджень», «Електронні ресурси для науки та освіти», «Наука у Відкритому доступі». Регулярно надаються індивідуальні та групові консультації: «Нові вимоги до оформлення дисертацій», «Міжнародні стилі оформлення наукових публікацій», «Транслітерація українського алфавіту», «Як уникнути етичних порушень в науці», «Українські журнали в Scopus і Web of Science», «Створення наукометричного профілю вченого» та «Особливості наукового декларування».

10 квітня цього року для наукової спільноти НУК, бібліотечних працівників провідних вишів м. Миколаєва при сприянні нашої бібліотеки відбувся науково-методичний семінар «Можливості платформи Web of Science для якісних наукових досліджень (Web of Science Core Collection, Journal Citation Report, EndNote, ResearcherID)». Учасники семінару дізналися про розширені можливості платформи Web of Science та отримали відповіді на ряд важливих питань, а саме: як знайти якісну наукову інформацію за темою свого дослідження, як ознайомитися з найбільш цитованими публікаціями, як визначити хто і де займається аналогічною проблемою, де надруковано і на яких конференціях представлено актуальні дослідження, як зберегти обрані публікації для подальшого використання у власних дослідженнях та проектах. Дуже приємно, що ця інформація стала корисною для науковців та спонукала до більш активного просування своїх наукових напрацювань.

Час змінює потреби науки і сьогодні в українському академічному середовищі особливої актуальності набуває проблема звітності за результатами наукових досліджень. Кажучи про створення наукометричного профілю вченого та необхідність наукового декларування, потрібно сказати, що сьогодні системна діяльність із моніторингу та відстеження тенденцій розвитку української науки взагалі, або її окремих галузей, здійснюється лише невеликою кількістю вітчизняних наукових бібліотек. Лідером цього напрямку є відділ бібліометрії та наукометрії Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського [1]. Про реалізацію проекту НБУВ «Бібліометрика української науки», який представляє собою інформаційно-аналітичну систему на основі створених вченими в системі Google Академія бібліометричних профілів, розглянуто в роботах Леоніда Йосиповича Костенка [3] і Тетяни Василівни Симоненко [6]. Сьогодні система «Бібліометрика...» стала єдиним реєстром співробітників наукових установ, аналітичним інструментарієм для розкриття регіональної і галузевої структури науки, і джерельною базою для експертного оцінювання результативності дослідницької діяльності [3].

Серед університетських бібліотек, які активно займаються поширенням результатів наукових досліджень в Google Академії та через систему «Бібліометрика української науки», можна виділити науково-технічну бібліотеку Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна, наукову бібліотеку Київського національного

університету імені Тараса Шевченка, бібліотеку Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, наукову бібліотеку Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» та інші.

НБ НУК приєдналась до цієї роботи в листопаді 2016 р. Розпочато консультативно-практичну допомогу викладачам та науковцям щодо створення та наповнення індивідуальних бібліометричних профілів в Google Академії, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін задля підвищення рівня цитування та визначення індексу Хірша. Під час консультацій фахівці бібліотеки намагаються довести, що використання сервісів Google Академії особливо актуальне для інформаційно-аналітичної підтримки науково-педагогічних досліджень, тому що забезпечують навчальну комунікацію між керівником та аспірантом, аспірантами, аспірантами та науковцями, що працюють як у межах навчального закладу, так і поза ним. На сьогодні надано 65 консультацій та створено 27 профілів вченого 7 кафедр університету. Крім цього постійно ведеться відстеження нових бібліометричних профілів викладачів та керівного складу університету. Дані про всі створені профілі передано до Національної бібліотеки України ім. Вернадського для участі в системі «Бібліометрика української науки». Всього передано 43 профіля науковців і робота в цьому напрямку продовжується. Динаміку поширення результатів наукових досліджень в Google Академії та через систему «Бібліометрика української науки» науковцями НУК та в цілому науковцями міста Миколаєва представлено на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка поширення результатів наукових досліджень в Google Академії та через систему «Бібліометрика української науки» науковцями НУК та в цілому науковцями міста Миколаєва

Для просування публікаційної діяльності бібліотеки створено бібліометричні портрети всіх її фахівців, які мають публікації. Для оцінки результатів наукової діяльності бібліотеки в цілому створено загальний профіль НБ НУК, в якому представлено більше 80 наукових робіт з загальною статистикою цитування – 50. У «Рейтингу відомств і установ» системи «Бібліометрика...», де надано бібліометричні профілі, створені кафедрами, відділами, лабораторіями та бібліотеками ВНЗ, Миколаїв представляє поки тільки НБ НУК: з 568 установ вона займає 491 позицію з h-індексом – 4. Всього в «Рейтингу відомств і установ» представлено 8 бібліотек ВНЗ України з h-індексом – від 14 до 1.

Станом на 26 квітня в системі «Бібліометрика української науки» представлено 28 623 науковця. З них представляють Миколаїв – 178. Серед них:

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова – 64.

Миколаївський національний аграрний університет – 58.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили – 42.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського – 7.

Інститут імпульсних процесів і технологій – 3.

Миколаївська астрономічна обсерваторія – 2.

Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини – 1.

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти – 1.

Науково-педагогічна бібліотека міста Миколаєва – 1.

Цифри постійно зростають, але вони значно нижчі, ніж в інших містах з тією ж кількістю вишів (таб. 1.).

Таблиця 1. Порівняння кількості зареєстрованих бібліометричних профілів в системі «Бібліометрика української науки»

Місто	Кількість ВНЗ ²	Кількість зареєстрованих бібліометричних профілів
Тернопіль	9	1716
Житомир	9	624
Полтава	9	606
Кропивницький	9	364
Миколаїв	9	178

Тому академічним бібліотекам Миколаєва потрібно активніше приєднуватися до представлення та поширення результатів наукових досліджень науковців своїх вишів. Миколаївська наука має бути цікавою світу і бібліотечні фахівці не мають права бути осторонь.

Таким чином, впровадження нових спеціалізованих бібліотечних сервісів в інформаційно-аналітичну діяльність академічних бібліотек, а саме: бібліометричного аналізу і вимірювання наукової інформації сприятиме прискоренню інтеграції української науки до міжнародних

² Дані з порталу Education.ua – освіта в Україні <http://www.education.ua/ua/universities/cities/>

наукометричних систем цитування; підвищенню статистики цитувань вчених університету, рейтингу вишу, вченого в системі наукометричних показників оцінювання; розширенню комунікацій вчених університетів з науковими колегами та партнерами.

У підсумку зазначу, що Наукова бібліотека НУК активно шукає нові моделі розвитку, тому скеровує свою діяльність на поширення результатів науково-дослідницької діяльності викладачів, підтримує та забезпечує освітні і наукові процеси університету. Подібні зміни в системі бібліотечної діяльності та використання новітніх бібліотечних сервісів і ресурсів значно розширюють межі бібліотечного простору і виводять НБ НУК на принципово новий рівень функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоус В. С. Діяльність бібліотеки вищого навчального закладу щодо адаптації університетської науки у світовий інформаційний простір [Електронний ресурс] / В. С. Білоус // Місце бібліотек ВНЗ у міжнародному науковому інформаційному просторі : наук.-практ. конф., 29 листоп. 2016 р. / ВНМУ ім. М. Пирогова. – Електрон. текст. дані. – Вінниця, 2016. – Режим доступу: <http://bit.ly/2piZL8x> (дата звернення: 24.04.2017). – Назва з титул. екрана.

2. Колесникова Т. О. Танець крапель на воді або Роздуми про розвиток сервісів «LIBRARY PUBLISHING» в Україні [Електронний ресурс] : презентація / Т. О. Колесникова // Наукова комунікація в цифрову епоху : матеріали 5-ї міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 берез. 2017 р. / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». – Електрон. відеодані (36 слайдів). – Київ, 2017. – Режим доступу: <http://bit.ly/2owM6FX> (дата звернення: 24.04.2017). – Назва з титул. екрана.

3. Костенко Л. И. Библиометрия в развитии коммуникаций Международной ассоциации академий наук [Електронний ресурс] / Л. И. Костенко, Т. В. Симоненко, В. П. Рыбачук // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. – 2017. – Вып. 14. – С. 27–34. – Режим доступу: <http://bit.ly/2oVOycy> (дата звернення: 24.04.2017). – Назва з титул. екрана.

4. Костирко Т. М. Комунікаційні стратегії сучасної бібліотеки ВНЗ [Текст] / Т. М. Костирко // Вісн. Харків. держ. акад. культури. – 2016. – Вип. 49. – С. 26–35. – Електрон. аналог друк. вид.: режим доступу: <http://bit.ly/2oYNvcn> (дата звернення: 24.04.2017).

5. Костирко Т. М. Роль і місце НБ НУК в інформаційному забезпеченні наукових досліджень [Текст] / Т. М. Костирко, Т. Д. Корольова // Інновації в суднобудуванні та океанотехніці: матеріали VII Міжнар. наук-техн. конф. НУК; 12–14 вересня 2016 р. – Миколаїв, 2016. – С.413–415.

6. Симоненко Т. Наукова декларація – вимога часу [Текст] / Т. Симоненко // Вісн. Кн. палати України. – 2017. – № 1. – С. 26–28.

7. Шевцова М. Л. Інформаційна підтримка наукової діяльності як напрям інформаційно-аналітичної діяльності бібліотеки ВНЗ [Електронний ресурс] / М. Л. Шевцова // Бібліотека

університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., 1–2 груд. 2016 р. / МОН України, Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна. – Електрон. текст. дані. – Дніпро, 2016. – DOI: <https://dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.4252436>. – Назва з титул. екрана.